

**KÉRI KATALIN: LEÁNYNEVELÉS ÉS NŐI MŰVELŐDÉS
AZ ÚJKORI MAGYARORSZÁGON (NEMZETKÖZI
KITEKINTÉSEL ÉS NŐTÖRTÉNETI ALAPOZÁSSAL).
KRONOSZ KIADÓ, PÉCS, 2018.**

Molnár-Kovács Zsófia: Nőnevelésről egy új korban¹

„Századunk – és napjaink – új problémái elindították a tömegoktatás, az alfabetizáció, a leánynevelés (nemek különböző nevelése), a tanárképzés történetének kutatását.” E gondolatok Kéri Katalin 1997-ben közreadott, s mindmáig a neveléstörténet alapkérdéseit átfogóan tárgyaló, alpműnek számító kötetében olvashatók (*Mi a neveléstörténet?*, 63. o.), melyben a szerző rávilágít – többek között – a nőneveléskutatások relevanciájára, a nőnevelés mint problémátörténeti csomópont alapos vizsgálatának és az új kutatási irányok kijelölésének szükségességére.

Jelen recenzióban tárgyalt kötet háttérkutatása, a szerző ezirányú vizsgálódásai a fent idézett sorok megírásának idején már mintegy tíz éve folytak, s e kutatási (elő) szakasz után további húszévnnyi tudásgyárapítás és kutatói gyakorlat vezetett el a *Leánynevelés és női művelődés az újkori Magyarországon* című könyv megszületéséhez.

A pécsi Kronosz Kiadónál 2018-ban megjelent mű kéziratát Németh András, Kelemen Elemér és Mann Miklós lektorálták, a kiadás fő támogatói pedig a Magyar

Tudományos Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap. A keménykötésű, vastkos, impozáns kötet 745 oldalas, s monumentalitása nem csak az oldalak számában mérhető. A mű 2733 lábjegyzetet tartalmaz, melyhez igen tekintélyes forrás- és irodalomjegyzék társul. E listát látva – pusztá kíváncsiságból – részletesen is átte-

kintettük a szakirodalmi csomópontokat, azok csoportosítását. Összesen 1305 másodlagos munkát használt fel a szerző, melyből az idegen nyelvű könyvek száma 520, a magyar nyelvű könyveké

367, az idegen nyelvű könyvfejezetek, tanulmányok és szócikkek száma 117, míg a magyar nyelvű könyvfejezeteké, tanulmányok és szócikkeké 301.

A rendkívül gazdag forrásbázis feltárásának hazai helyszínei közül érdemes megemlíteni a legjelentősebbeket: Magyar Országos Levéltár, Országos Széchényi Könyvtár, a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára, illetve annak Klimó Könyvtára, a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeum, Fejér Megyei Levéltár, Baranya

húszévnnyi tudásgyárapítás és kutatói gyakorlat vezetett el a könyv megszületéséhez

¹ A szöveg eredeti formájában elhangzott a XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia keretében, a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából szervezett *A Pécsi Szál – a pécsi neveléstudományi műhely a PAB Pedagógiai Munkabizottságban* című kötetbemutatón, 2019. november 7.-én, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán

Megyei Levéltár, Pécsi Püspöki Levéltár. A külföldi elsődleges források főbb helyszínei között kiemelkedik a Madridi Autonóm Egyetem Nőkutató Központja és a Bölcsészkar Központi Könyvtára, a Salamancai Egyetem Tanárképző Karának Könyvtára és a francia Roueni Egyetem Neveléstudományi Kutatóközpontja.

A kutatás primér forrásai között szerepel a magyar nyelvű sajtó témába vágó cikkanyaga, így például a Tudományos Gyűjtemény, a Felső Magyar Országgi Minerva, a Családi Lapok, a Nemzeti Nőnevelés, a Magyar Paedagogia, valamint a Vasárnapi Újság, az Erdélyi Múzeum, az Élet, a Pécsi Közlöny, a Borszem Jankó, a Kerékpáros Hölgyek Lapja, a Magyar Lányok, az Élet, a Nő és Társadalom, a Magyar Iparművészet, a Zalai Közlöny, a Néptanítók Lapja, illetve divatlapok és más „női lapok” cikkei. Kiemelt további forrást jelentettek a II. Egyetemes Tanügyi kongresszus jegyzőkönyvei; az 1880–1910 közötti népszámlálási adatok tételei; valamint jogi dokumentumok (törvények és rendeletek).

A kötet – ahogy azt a szerző magas minőségű tudományos közleményeinek nyomán megszokhattuk – szintézisteremtő neveléstörténeti vizsgálódás, hiánypótló alapl mű. A kutatás térbeli dimenzióját Magyarország és Erdély, míg az időbeli dimenziót az újkor időszaka, kiemelten a 18. század fordulójától a 20. század elejéig terjedő bő két évszázad adja. A tematikus dimenziót tekintve a szerző a leánynevelés, a női művelődés kérdéskörére fókuszál (főként a közép- és felső társadalmi rétegekhez tartozó lányok és nők nevelés- és művelődéstörténetéről szól). Feltétlenül hangsúlyozni szükséges azt is, hogy – miként a kötet alcíme is utal rá, és a fenti

forrásjegyzék-szemle is mutatja – Kéri Katalin kutatását széles körű nemzetközi beágyazottsággal és összehasonlításokkal végezte. Ki kell emelnünk azt is, hogy a kötetben fókuszba emelt témakör kifejtése nőrtörténeti alapozással indul.

A kötet – a *Bevezetés*en túl – összesen hat fejezetből áll. Az első a nő- és leánynevelés-történet historiográfiájába és főbb forrásaiba enged betekintést az olvasónak. Fókuszba kerülnek a nőrtörténeti kutatások, azok produktumai, a leánynevelés-történet külföldi és hazai kutatásának tendenciái és eredményei, továbbá a nőrtörténet és leánynevelés-történet forrásai. A második fejezet a kutatás kereteit rajzolja fel, itt tehát az újkor társadalom- és nőrtörténeti vázlatát foglalja össze a szerző. A harmadik fejezet a kora újkori és felvilágosodás kori leánynevelés, illetve női élet világába kalauzolja el az olvasót. A

---

a nő és a nő hivatása megítéléséről, illetve a leányneveléssel kapcsolatos hazai és külföldi vitákról és véleményekről tájékoztat

---

nők tanulásáról, művelődéshez való jogáról szóló legfontosabb francia, angol, itáliai, német és spanyol műveket veszi górcső alá, s természetesen a hazai munkák és viták sem kerülnek el a figyelmét, azoknak is teret enged. A legterjedelmesebb fejezet a negyedik, mely a „hosszú 19. század” leánynevelését tárgyalja. Ennek részeként a nő és a nő hivatása megítéléséről, illetve a leányneveléssel kapcsolatos hazai és külföldi vitákról és véleményekről tájékoztat. A fejezet meghatározó része még a nők 19. századi iskoláztatási adatainak feltárása, az iskoláztatás különböző szintjeinek reflektív áttekintése, melynek révén helyzetképet kapunk a lányok 19. századi alsófokú iskoláztatásáról, a középszintű lánynevelésről, valamint a nők egyetemi képzéséről. Az ötödik fejezet problémátörténeti megközelítéssel él, és három csomópontot jár körül. Az egyik a háztartási, gazdasszonyi

teendőkre nevelés, a másik az anyai szerepre való felkészítés problematikája, míg a harmadik a testművelés és egészségnevelés kérdésköre. A hatodik fejezet tulajdonképpen a sokrétű kutatási eredményeket összegzi, köztük hangsúlyozottan kitérve a hazai nő- és leánynevelés fejlődéstörténetének főbb jellemzőire, valamint a kutatás további lehetőségeire.

A szerző deklarált jövőbeni tervei között szerepel, hogy jelentősebb mértékben kitekintsen az Európán kívüli területek leánynevelés-történetére, ezen túl pedig további források, például tankönyvek és tantervek, illetve a hazai sajtó elmélyült, szisztematikus elemzését irányozza elő – izgalmas lehetőségek tárházát kínálva fel a témában nem csupán az olvasás szintjén elmélyülni kívánó kutatóknak.

A szerző végső megállapítása, hogy „*az újkori magyarországi és erdélyi leánynevelés és női művelődés története szerves része volt az európai neveléstörténetnek*” (619). Továbbá világossá teszi, hogy a leányiskoláztatás

„*fejlődéstörténete – különösen közép- és felső szinten – sajátos, és nem általánosítható történet*” (619).

Kéri Katalin kutatásai, valamint az általa feltárt és közreadott nőművelődési tudományos megállapítások hazai és nemzetközi szakmai berkekben egyaránt visszhangra találnak. Jelen keretek között csupán egy példát említve: a szerző egyik fő kutatási területén kikristályosodó vizsgálati eredmények a Pécsi Tudományegyetemen, illetve a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézetében is éreztetik hatásukat, hiszen a nőtudomány a pécsi bölcsészkaron folyó tanárképzésben, valamint a Pécsi Tudományegyetem „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola oktatástörténeti programjában is aktívan jelen van, számos hallgatót, kutatót inspirál nőnevelés-történeti kutatások kezdeményezésére – ehhez pedig alapvető segítséget jelent e kötet áttekintése, az eredmények konstruktív adaptálása.

